

7.4 Folkekirken i tal 2012 – Hvad Skjern siger om Folkekirken fremtid

Af Marie Vejrup Nielsen, lektor, Religionsvidenskab, Aarhus Universitet

Når der skal skrives kirke og kristendomshistorie om perioden hvor 2012 indgår, så vil der utvivlsomt blive skrevet om indførelsen af det nye ritual til vielse af homoseksuelle, som dominerede debatten om Folkekirken i 2012 og i tilknytning hertil spørgsmålet om stigningen i udmeldelser af Folkekirken. Disse emner blev dog suppleret af diskussioner om lukning af kirker i København, lav kirkegang i visse områder, og også enkeltsager som blev taget op i medierne, såsom præsten der spiste en græshoppe og dermed blev baggrund for en kollegas opsigelse i protest. Denne artikel fokuserer på emnet ”udmeldelser” og hvilke spørgsmål der rejser sig ud fra de mønstre i udmeldelser fra Folkekirken som vi så i 2012.

Udmeldelserne i 2012

Her i e-årbogen er vi primært fokuserede på tal og hvad der gemmer sig bag tallene, så i det følgende vil emnet være spørgsmålet om hvordan tal om Folkekirken kom i spil i 2012 og i den efterfølgende debat om hvordan man skal forstå 2012-udviklingen. Der vil således ikke være en analyse af processen omkring vedtagelsen af vielse af homoseksuelle inden for Folkekirken som sådan.

Tallene for udvikling i udmeldelser i Folkekirken for 2012 sammenlignet med 2011 ser således ud:

Udmeldelser kvartal/år	2011	2012
1. kvartal	3594	5958
2. kvartal	2938	6348
3. kvartal	2770	4821
4. kvartal	4285	3991
Samlet antal udmeldelser	13.587	21.118

Derudover er det naturligvis også vigtigt at se udvikling i sammenhæng med udviklingen over længere tid, for perspektiver på, hvordan udvikling i medlemstal kan forstås se Peter Lüchaus artikel fra Religion i Danmark 2011. Ligeledes er der andre mønstre i medlemmernes adfærd, der har indflydelse, og også større indflydelse på medlemstallets generelle udvikling, såsom faldende dåbstal. Her særligt interessant i de tilfælde hvor der er tale om forældre, som selv er døbt, men som vælger ikke at få deres børn døbt, da det vil indikere et brud i traditionsmønsteret. Det har også været fremhævet, at selvom stigningen er voldsom i procent i forhold til tidligere år, så er der stadigvæk tale om forholdsvis lave tal i sammenligning med det overordnede medlemstal som i 2012 lå på 4.437.149, svarende til 79,2 % af befolkningen (tal pr. 1. januar 2013). Der er således ikke tale om en stor andel af medlemmer som forlader Folkekirken, hvis man ser på det lange perspektiv og i forhold til medlemsmassen som sådan. Men det ændrer ikke ved at udviklingen i 2012 er speciel, og dermed rejser spørgsmålet om vi ser en ny tendens i den danske sammenhæng, som dels peger på højere udmeldelsestal og dels peger på, at medlemmerne kan motiveres til at melde sig ud på baggrund af eksponering af Folkekirken i medierne. Desuden er der lokale mønstre, som man ikke får frem, hvis man for hurtigt bevæger sig væk fra problemstillingen omkring de høje udmeldelsestal i 2012.

Mønstrene i 2011 og 2012

Hvis vi fokuserer på udviklingen i mellem de to år er der allerede interessante elementer i spil. For det første, at størstedelen af udmeldelser i 2012 ligger i de to første kvartaler (12.306 udmeldelser), og at det 4. kvartal i 2012 således ligger under 4. kvartal i 2011. Dette danner baggrund for de indlæg i reaktionerne på tallene som lægger vægt på opbremsningen i udmeldelser inden for 2012 (se f.eks. folkekirken.dk). Det ser således ud til at mønsteret med de stigende udmeldelser allerede begynder i 4. kvartal 2011 og fortsætter ind i 2012. Før vi har tal fra 2013 kan vi ikke sige om der er tale om en tendens til opbremsning i det hele taget, men inden for 2012 sker der i hvert fald en afmatning i udmeldelser mellem de to første kvartaler og de to sidste. De høje tal i sidste kvartal af 2011 og de to første i 2012 kunne være en indikation på at selve debatten om et ritual til vielse af homoseksuelle har været en større faktor end den endelige politiske beslutning. Det er således fra debattens åbnes i forbindelse med den politiske proces at udmeldelserne også tager til. Hvordan skal man fortolke disse tal?

Hvis man benytter teorier, der ser på religion og medier, så vil en nærliggende forklaringsmodel være at selve debatten i medierne bredt set kan være med til at gøre opmærksom på Folkekirken generelt og gennem eksponeringen af synspunkter inden for Folkekirken bliver mange medlemmer som ikke selv er i kontakt med kirken bragt i kontakt med spørgsmålet om hvad Folkekirken er for en størrelse og hvad den står for gennem medierne. Dette kunne i sig selv være med til at få nogle der i forvejen har en svag tilknytning til Folkekirken til at melde sig ud, uden at det direkte er motiveret af holdninger for og imod spørgsmålet om vielser af homoseksuelle. Derudover har der også været en række indlæg i debatten fra kirkeligt konservative miljøer om at man vil melde sig ud, hvis beslutningen blev truffet, og her kan man eventuelt også se en udvikling, hvor nogle inden lovforslaget er vedtaget, træffer deres valg om at træde ud af Folkekirken. Vi har ikke undersøgelser som dokumenterer den enkeltes motivation ved udmeldelse af Folkekirken, men på baggrund af mønsteret i udmeldelserne vil det være et bud at debatten om vielser af homoseksuelle har haft en effekt, både på dem der har haft stærke holdninger til spørgsmålet for eller imod, og eventuelt en mere generel effekt baseret på selve eksponeringen af Folkekirken og dermed overvejelser om eget medlemskab.

Tallene – helt lokalt

Når man er interesseret i tal og hvad der gemmer sig bag tallene, rejser der sig også et spørgsmål om fordelingen af udmeldelser i Folkekirken geografisk. Hvor er det flest har meldt sig ud og er der lokale udsving som kan være interessante?

Hvis man undersøger hvor mange sogne der har flere end 100 udmeldelser i 2012, så viser det sig at kun 4 sogne ud af Danmarks Statistiks ca. 2400 enheder har så høje tal. Dette i sig selv er en indikation på at udmeldelsesmønsteret ikke i sig selv er en udfordring for langt de fleste sogne. Og ud af de fire er der kun et sogn hvor der er tale om en stor ændring i udmeldelsesmønsteret sammenlignet med 2011, hvor de tre øvrige har forholdsvis høje udmeldelsestal, tæt på tallene fra 2012. Et andet fællestræk for de tre er, at de ligger i store byer (Aarhus og København).

Men det ene sogn, der skiller sig ud, ligger langt fra en storby og har et meget interessant mønster, som kan være med til at belyse, hvad der ligger bag nogle af de mange udmeldelser i Folkekirken i 2012.

Skjern Sogn pr. 1. januar	Medlemsprocent	Fald fra året før i procentpoint
2010	90,66 %	
2011	90,23 %	0,43
2012	89,50 %	0,73
2013	88,00 %	1,50

Skjern Sogn (Vestjylland) har haft 114 udmeldelser i 2012 (mod 20 udmeldelser i 2011), og når man sætter udmeldelserne i forhold til indbyggerantal, ser man ligeledes, at der er tale om en reel stor stigning i antal af udmeldelser. Der er her et klart fald i medlemmer i 2012, både i antal af udmeldelser og i forhold til medlemsprocenten. Over årene accelerer faldet i medlemsprocent fra 0,43 til 1,50. Hvis de 114 udmeldelser i forhold til landsgennemsnittet for udmeldelser i 2012, som lå på 0,3 %, afviger Skjern fra dette ved at have et niveau der er fem gange højere (1,6% af medlemmerne melder sig ud i 2012).

Udover sogne med flere end 100 udmeldelser, tegner der sig også et interessant mønster med klynger af sogne, hvor der er forholdsvist høje udmeldelsestal til sammen, med en 30-40 udmeldelser pr sogn i en 4-5 sogne. Dette kunne indikere interessante lokale udviklinger, som vil kræve nærmere undersøgelser for at finde frem til, hvad der kunne ligge bag, f.eks. dannelsen af nye frimenigheder etc., som eventuelt kunne gøre sig gældende i et område som Skjern, hvor der er flere aktive kirkelige grupper og menigheder inden for og uden for Folkekirken, f.eks. med udvikling af Skjern Valgmenighed til en frimenighed (Skjern Bykirke).

Der er også lokale kontekster, hvor store udsving i udmeldelser peger på lignende tendenser, selvom man ikke når op over de 100. Dette gælder Rønne Sogn, som i 2010 og 2011 hvert år havde 28 udmeldelser, men som i 2012 har 76 udmeldelser. Og også i Rønne kan man se at der har været en debat inden for kirkelige miljøer om, hvordan man skulle reagere på det nye ritual, og udmeldelserne synes at indikerer at nogle af de personer der har givet udtryk for at de vil melde sig ud og danne nye frimenigheder har fulgt op på dette i 2012. Hvis udviklingen i Skjern og Rønne kan knyttes til udmeldelser i det konservative miljø inden for Folkekirken, så peger dette på en interessant udvikling i forhold til Folkekirken overordnet set, nemlig spørgsmålet om hvorvidt den kirkelige rummelighed, som er baseret på inklusionen af både liberale og konservative miljøer, er begyndt at forandre sig. Vil vi fremover se en større tendens i de konservative miljøer til at melde sig ud af Folkekirken og hvor stor en del af disse miljøer drejer det sig om? Det kan denne undersøgelse ikke konkludere på. Men den kan pege på, at man ikke kun bør se på de store byer, som København og Aarhus, når man spørger hvilke lokale kontekster, der kan være toneangivende i udviklingen for Folkekirken fremover. Skjern og Rønne peger måske på andre tendenser i udmeldelserne end dem, man får frem ved at se på centrum af de store byer, og derfor vil det være værd at se nærmere på, hvad der er på spil her. Dette gælder også hvis det skal vise sig at være tilfældet at 2012 er helt specielt år, og udviklingen igen stabiliserer sig i 2013 og frem.

Samtidigt er det nødvendigt at fremhæve, at det kun er få områder, hvor der er så klar en udvikling. Langt de fleste sogne har kun få udmeldelser og et meget lille udsving, hvis overhovedet, mellem 2011 og 2012. Dette understreger en central pointe omkring

udmeldelser af Folkekirken, nemlig at der vil være store lokale udsving i hvor meget det enkelte sogn er påvirket af denne tendens. Dertil kan man tilføje, at også små udmeldelsestal naturligvis kan få store lokale konsekvenser, hvis der er tale om folk der har været bærende kræfter i folkekirkens daglige arbejde. Denne dimension kan naturligvis ikke belyses ud fra tal om udmeldelser. Men tallene kan pege på, hvor der faktisk har været en større udvikling i form af udmeldelser, og dermed på, hvor der er behov for mere detaljerede undersøgelser for at finde frem til hvad der ligger bag mønstrene, hvis man ønsker at se på, hvordan denne udvikling påvirker Folkekirken overordnet set.